

Лекція 12. Реалізація гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад. Гендерний профіль

- 1. Інтеграція гендерного підходу у політику, стратегії та програми, до ухвалення та реалізації рішень**
- 2. Індикатори для моніторингу гендерної рівності**
- 3. Гендерний профіль (портрет/паспорт): сутність, мета складання**
- 4. Методика складання гендерного профілю (портрету /паспорту)**

- Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів: Наказ Міністерства соціальної політики України від 07 лютого 2020 р. № 86. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0211-20#Text>

- **гендер** - соціально закріплені ролі, поведінка, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок/чоловіків
- **гендерний аналіз** - вивчення відмінностей між жінками та чоловіками в умовах, потребах, рівнях участі, доступу до ресурсів та управління ними, повноваженнях у прийнятті рішень тощо, зумовлених усталеними в суспільстві гендерними ролями (нормами, очікуваними моделями поведінки, діяльністю, характерними рисами, що вважаються притаманними для чоловіків/жінок);
- **гендерний підхід** - стратегія, що забезпечує врахування інтересів і досвіду жінок та чоловіків як невід'ємної складової планування, реалізації, моніторингу та оцінювання політики і програм у політичній, економічній, культурній і соціальній сферах для отримання жінками та чоловіками рівних благ;
- **гендерно нейтральний підхід** - політика неврахування відмінностей у становищі різних груп жінок і чоловіків, їхніх статусах, потребах, пріоритетах. Такий підхід передбачає, що державна політика і відповідні державні/регіональні програми однаковою мірою впливають на всі групи населення;
- **гендерно чутливий підхід** - урахування специфічних соціальних, культурних, економічних, політичних та інших характеристик умов життя та потреб жінок і чоловіків;

- Різний вплив реалізації нормативно-правових актів на різні групи населення, включаючи маломобільні, (за статтю, віком, сімейним станом, місцем проживання, расою, кольором шкіри, політичними, релігійними та іншими переконаннями, інвалідністю, етнічним та соціальним походженням, громадянством, майновим станом, мовною ознакою тощо) не завжди є чітко вираженим.

- **Гендерний підхід дає можливість виявити відмінності такого впливу та знайти оптимальні шляхи передбачення в нормативно-правовому акті врахування потреб та інтересів різних груп населення**

• **Базовою складовою впровадження гендерного підходу під час розроблення нормативно-правових актів є гендерний аналіз, що проводиться на кожному з етапів, зазначених у розділі III цієї Інструкції.**

Гендерний аналіз дає змогу:

- визначити фактичне становище жінок і чоловіків та/або їх груп, виявити їхні потреби та інтереси у відповідній сфері/галузі або у розв'язанні проблеми, для усунення якої готується нормативно-правовий акт;
- визначити прямий та/або опосередкований вплив нормативно-правового акта на різні групи населення. Прямий вплив на різні групи жінок і чоловіків мають нормативно-правові акти, що стосуються прав і свобод людини, визначених Конституцією та законодавством України.
- Опосередкований вплив на різні групи жінок і чоловіків мають нормативно-правові акти, що, зокрема, встановлюють правовий режим (щодо землі, майна, митний, прикордонний); правовий статус юридичних осіб; певні правила (природокористування, дорожнього руху, пожежної безпеки); вимоги щодо охорони навколишнього природного середовища, рослинного та тваринного світу; технічні або процедурні норми тощо.
- Результати гендерного аналізу використовуються для подальшого визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми, на усунення якої спрямовується нормативно-правовий акт.
- 2. Під час проведення гендерного аналізу використовуються статистичні дані з розподілом за статтю, віком, місцем проживання, ознаками інвалідності та іншими ознаками, що стосуються проблеми, на розв'язання якої спрямовується нормативно-правовий акт.

- 1. Застосування гендерного підходу під час розроблення нормативно-правового акту передбачається на шести етапах:
- Етап 1. Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямовується нормативно-правовий акт, та аналіз причин її виникнення.
- Етап 2. Визначення мети нормативно-правового акту.
- Етап 3. Аналіз можливих варіантів розв'язання проблеми. Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми, для усунення якої розробляється нормативно-правовий акт.
- Етап 4. Визначення шляхів і способів розв'язання проблеми.
- Етап 5. Обговорення проєкту нормативно-правового акту.
- Етап 6. Моніторинг та оцінювання дії нормативно-правового акту.

- для того, щоб зробити систему управління й адміністрування гендерно чутливою, необхідно **інтегрувати гендерний підхід у:**
- процедури прийняття рішень;
- надання адміністративних та інших послуг;
- здійснення внутрішнього адміністрування органів державної влади та місцевого самоврядування й установ, які їм підпорядковуються

► ► ► Впровадження основоположних принципів гендерної політики держави: рівність прав чоловіків та жінок як суттєве підґрунтя на шляху до євроатлантичної інтеграції України» ► ► ►

Центр інформації і документації НАТО в Україні /// Центр національної та інформаційної безпеки

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Інструменти гендерного інтегрування:

ГЕНДЕРНА СТАТИСТИКА
Збір статистичних даних, які розподілені за статтю. Ці дані виявляють сфери, де потрібні заходи втручання.

ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ
Оцінка різного впливу, спричиненого на жінок і чоловіків наявними програмами в усіх сферах життя суспільства й держави.

ГЕНДЕРНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ
Сприяє підвищенню ефективності використання бюджетних коштів у сфері гендерної рівності.

i журнал Ukraine to NATO

- Питання збору даних для моніторингу гендерної рівності. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2020 р. № 1517-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1517-2020-%D1%80#Text>

- Уряд затвердив перелік індикаторів, у розрізі яких здійснюється збір даних для моніторингу гендерної рівності.
- Перелік індикаторів формувався протягом 2019-2020 років у рамках роботи міжвідомчої робочої групи з питань гармонізації національних показників гендерної рівності до міжнародних стандартів, до складу якої ввійшли представники органів державної влади, наукових установ, громадських та міжнародних організацій.
- Наразі перелік містить **226 індикаторів,**
- **з яких 104 формуватимуться Держстатом,**
- решта – іншими органами державної влади та установами.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 16 грудня 2020 р. № 1578-р
Київ

- Про затвердження плану заходів з реалізації зобов'язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи “Партнерство Біарріц” з утвердження гендерної рівності
- У вересні 2020 року Україна отримала офіційний статус учасниці «Партнерства Біарріц» – міжнародної ініціативи рівних прав і можливостей для всіх.
- Заснували «Партнерство Біарріц» 25 серпня 2019 року під головуванням Президента Франції Еммануеля Макрона лідери країн Групи семи (G7) на саміті в місті Біарріц (Франція).
- **Метою партнерства** є консолідація зусиль міжнародної спільноти та посилення відповідальності задля досягнення рівності жінок і чоловіків.

• Україна, як учасниця «Партнерства Біарріц», відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 р. № 1578-р взяла на себе зобов'язання в п'яти сферах:

- 1.реформування законодавства у сфері соціальних відпусток, пов'язаних із народженням дитини та доглядом за нею** – батько і мати матимуть однакові можливості по декрету;
- 2.наскрізну інтеграцію ґендерного компоненту в освітній процес** — впровадження гендерної рівності в освітні процеси, анти дискримінаційний освітній контент, однаковий доступ до освіти хлопцям та дівчатам, незалежно від вибору професії;
- 3.розвиток інклюзивного та ґендерно чутливого публічного простору, дружнього до сімей з дітьми та маломобільних груп населення** – люди з особливими потребами матимуть рівний доступ до інфраструктури;
- 4.забезпечення ефективної реалізації законодавства у сфері протидії домашньому та ґендерно зумовленому насильству** – держава готова стати на захист постраждалих через створення нових притулків, кімнат кризового реагування та надання різного виду допомоги;
- 5.зменшення розриву в оплаті праці жінок і чоловіків** – за один вид діяльності має бути рівна оплата праці незалежно від статі.

- Враховуючи дефіцитність місцевих та державного бюджетів, постає нагальна потреба впровадження ефективної гендерної політики на місцевому рівні, яка, зокрема, спрямована на задоволення потреб жителів територіальних громад, міст, сіл, та внутрішньо переміщених осіб, які оселилися в них.

- Гендерний профіль — це той документ, який допомагає зробити бюджет територіальної громади гендерно орієнтованим та допомогти на рівних розвиватися усім мешканцям міста/села/селища/ОТГ

Гендерний профіль можна вважати інструментом управління безпекою в суспільстві, в тому числі в умовах війни. На жаль, в Україні на 2020 рік лише 60 із 839 досліджених територіальних громад мають гендерний профіль громади

Наявність гендерного паспорту (профілю) громади

кількість громад

місто

30

селище

13

село

17

ВСЬОГО

60

Європейську хартію рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад підписали більше 1900 громад у 35 країнах

На сьогодні в Україні лише 6% територіальних громад (83 з 1469) є підписантами Європейської хартії рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад.

Методичні рекомендації з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад: затверджено Наказом Міністерства соціальної політики України № 359 від 27 грудня 2022 р.:
практичним інструментом реалізації гендерної політики на рівні територіальної громади була названа Європейська хартія рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад

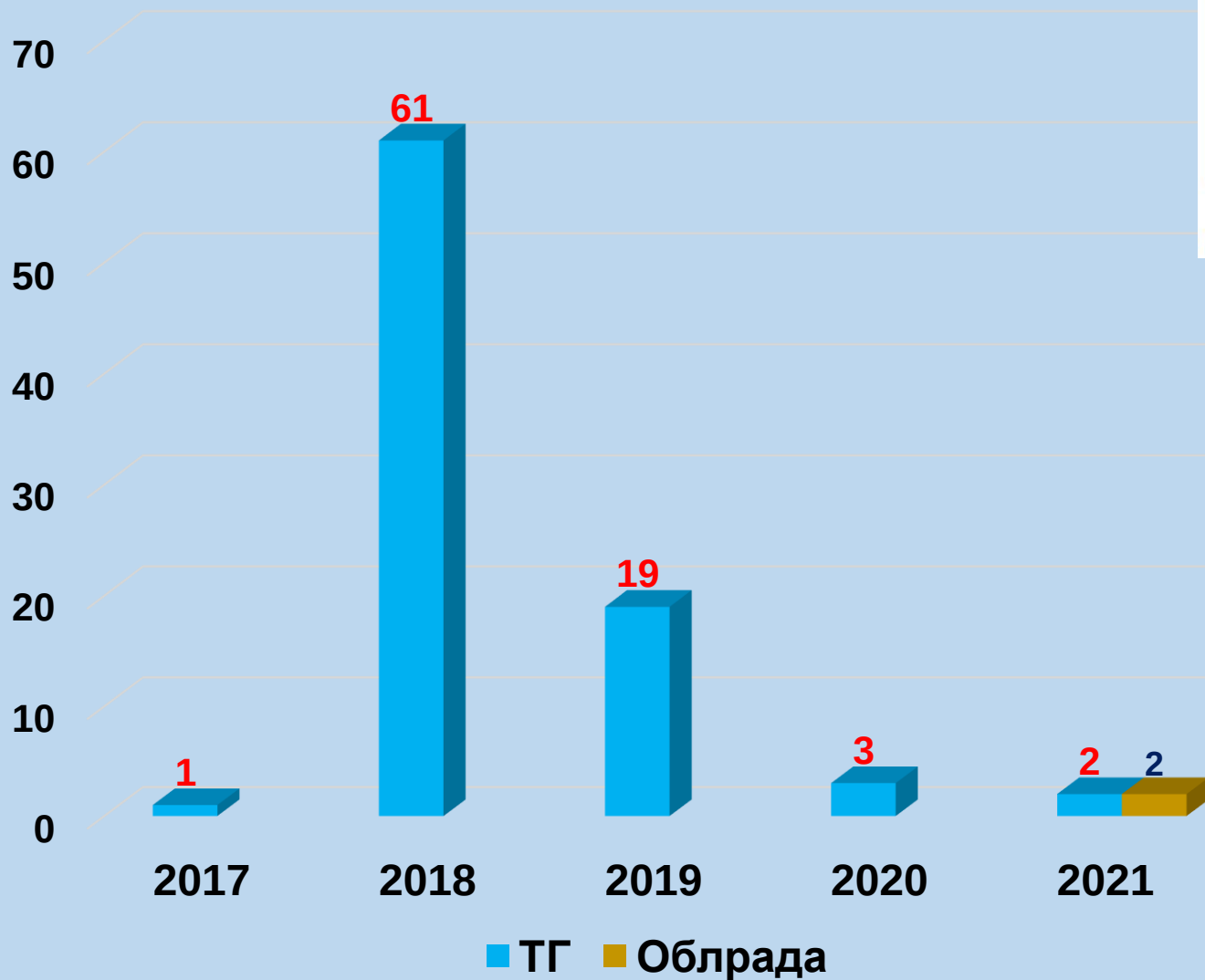
- У частині I перелічені принципи гендерної рівності:
- рівність жінок і чоловіків як фундаментальне право;
 - заборона різноманітних форм дискримінації і зневаги;
 - збалансована участь жінок і чоловіків у прийнятті рішень;
 - викорінення гендерних стереотипів;
 - інтегрування гендерної перспективи в усі види діяльності органів місцевого самоврядування;
 - плани дій і програми з належним фінансуванням для сприяння гендерній рівності

- Частина II містить зобов'язання підписантів щодо імплементації Хартії: розроблення, широке обговорення та ухвалення Плану дій щодо застосування гендерного мейнстримінгу на місцевому рівні.
- орган місцевого самоврядування має розробити протягом двох років План дій.
 - Після чого застосовується відповідна система оцінки для відстеження перебігу успішності виконання Хартії,
 - обмін інформацією з європейськими місцевими та регіональними органами місцевого самоврядування про ефективні практики досягнення гендерного паритету

Частина III присвячена застосуванню гендерного мейнстримінгу до всіх повноважень місцевих і регіональних органів влади та самоврядування; до виборчого процесу на місцевому рівні; до представництва в усіх виборних і публічних директивних органах; до прийняття політичних рішень, до співпраці з партнерами для підтримки рівності; до системи надання послуг

Динаміка підписання територіальними громадами України Європейської хартії рівності жінок і чоловіків...

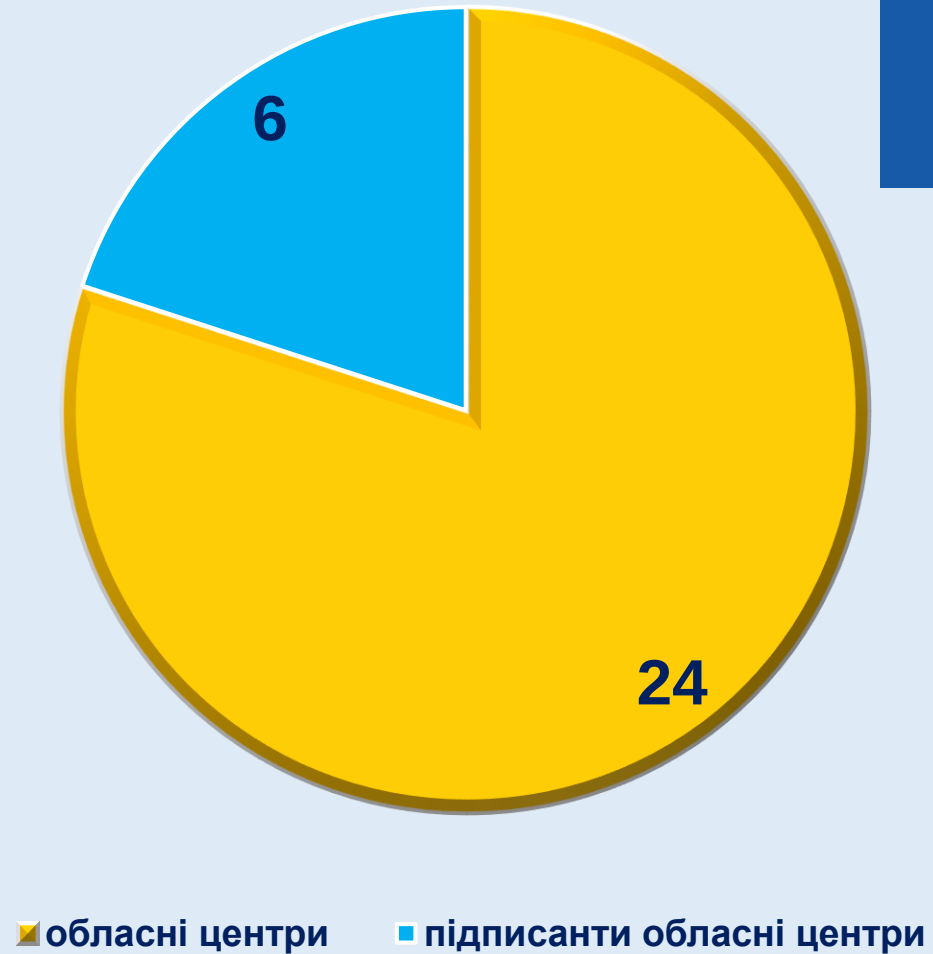

Асоціація міст України

значущим стало підписання Хартії регіональними органами місцевого самоврядування – **Полтавською та Сумською** обласними радами, оскільки її реалізацією мають займатися обласні державні (тепер військові) адміністрації

Обласні центри України – члени АМУ

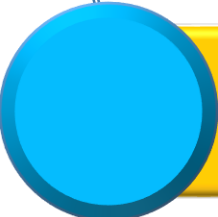

- Київ,
- Вінниця,
- Житомир,
- Ужгород,
- Харків,
- Чернівці

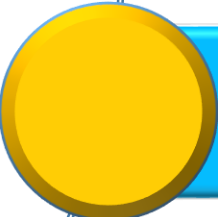
Причини уповільнення процесу підписання Хартії

орієнтація місцевої влади на вказівки центральних органів влади, а не на ініціативу місцевої влади

брак депутатів, керівників із розвиненими гендерними компетентностями

необізнаність щодо сутності Хартії, процедур її підписання

відсутність політичної волі для просування цього питання на рівнях прийняття рішень

- **Гендерний портрет (паспорт/профіль)** - гендерно-розподілені офіційні статистичні дані щодо демографічної ситуації, соціально-економічних показників становища жінок та чоловіків, представництва жінок і чоловіків в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, зайнятості і безробіття серед жінок та чоловіків, стану здоров'я жінок та чоловіків, фізичної культури та спорту, освіти і науки, сімейної політики, показників рівня злочинності і насильства в сім'ї

- **Гендерний портрет** формується на основі **гендерної статистики**
- **Гендерна статистика** – складова частина кожної з традиційних областей статистики і служить для ідентифікації, виробництва і поширення статистичних даних, що відображають реальне життя жінок і чоловіків, і враховується при розробці гендерної політики.

ГЕНДЕРНИЙ ПАСПОРТ
М. ХАРКОВА

- Гендерний паспорт і є тим інструментом, який **акумулює статистичні дані, розподілені за статтю**, та їх аналіз задля виявлення нерівності. Спираючись на гендерний паспорт, органи місцевого самоврядування мають можливість ідентифікувати сфери, де для розробки відповідних гендерно чутливих програм треба проводити додаткові дослідження і фокус цих досліджень, а також визначити відповідні гендерно чутливі індикатори, які можуть застосовуватися для моніторингу і оцінки місцевих політик.
- У 2020 р. шість українських громад, а саме - Олександрійська (Кіровоградська область), Пирятинська (Полтавська область), Софіївська (Дніпропетровська область), Жмеринська (Вінницька область), Бердичівська (Житомирська область) та Уманська (Черкаська область) розробили гендерні паспорти.
- Зокрема, органи місцевого самоврядування отримали можливість досліджувати свої громади через призму гендерної оптики завдяки консультативній підтримці у рамках проєкту «Підвищення рівня відкритості, прозорості та залученості в діяльності Асоціації міст України» за фінансування Ради Європи.

Європейську хартію рівності жінок і чоловіків підтримали вже понад 60 українських муніципалітетів України

Асоціація міст України підготувала добірку гендерних паспортів/профілів територіальних громад
<https://gender.auc.org.ua/?p=736>

- **Методичні рекомендації з реалізації гендерного підходу та підходу**, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад: затверджено Наказом Міністерства соціальної політики України № 359 від 27 грудня 2022 р.:

- **Метою складання гендерного профілю** є «виявлення відмінностей рівнів участі жінок і чоловіків, реалізації їхніх прав та можливостей у тій чи іншій сфері життєдіяльності суспільства, їх доступу до ресурсів для використання при розробленні та реалізації гендерно чутливих програм розвитку та формуванні бюджетних програм».
- За рекомендацією Міністерства соціальної політики України, зазначені **профілі треба готувати не рідше, ніж раз на три роки,**
- а на їх основі розробляти програми розвитку

ГЕНДЕРНИЙ ПРОФІЛЬ

АПОСТОЛІВСЬКОЇ
МІСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ
ГРОМАДИ

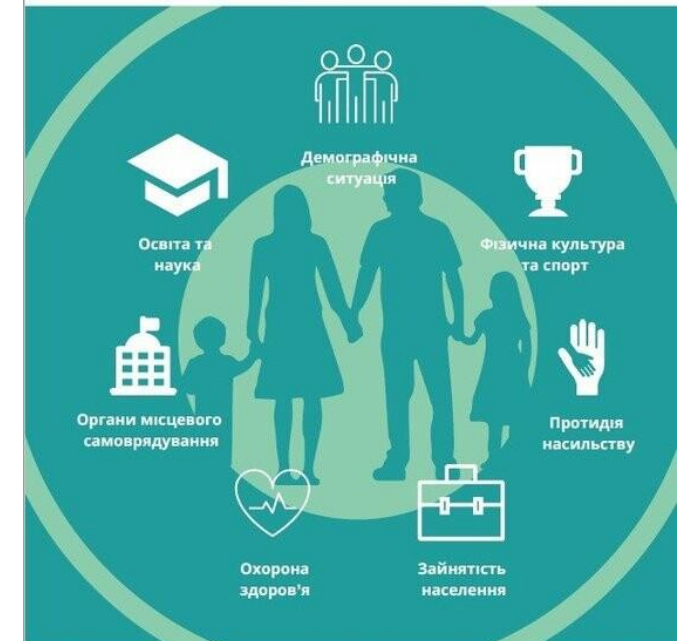
Розуміння гендерних відмінностей і нерівностей є частиною аналізу місцевого економічного розвитку. Під час проведення такого **аналізу «жінок» і «чоловіків» розглядають не як одне ціле, а намагаються зрозуміти соціальні змінні:**

- яка ситуація з молодими чоловіками та жінками,
- старшими жінками та чоловіками,
- молодими дівчатами та чоловіками з фізичними вадами,
- старшими чоловіками та жінками, які належать до національної меншини, тощо.

Розуміння цих аспектів допомагає побудувати чіткішу та точнішу картину економічних змінних і перспектив.

Гендерний паспорт міста Полтави

Гендерний паспорт/портрет/профіль — це той документ, який допомагає зробити бюджет територіальної громади гендерно орієнтованим та допомогти на рівних розвиватися усім мешканцям міста/села/селища/ОТГ

- **Гендерно-розподілена статистика** лежить в основі методики складання гендерних портретів міст / областей — інформаційних джерел для моніторингу становища жінок і чоловіків.
- Досвід створення гендерних портретів Житомиру, Кривого Рогу, Вінниці стане підставою для формування Гендерних бюджетів, що сприятиме впровадженню Гендерно-орієнтованого бюджетування в інших регіонах України

Концепція гендерного паспорта /портрету/профілю, передбачає збір і аналіз даних, що характеризують:

- демографічну ситуацію в цілому
- Сферу здоров'я населення,
- ситуацію зі шлюбом та сім'єю,
- надання та споживання послуг у сфері культури, освіти та спорту,
- економічну активність,
- ситуацію із залученням чоловіків і жінок до сфери прийняття рішень.
- Також при розробці гендерного паспорта громади вивчали ситуацію із протидією домашньому насильству і стан реалізації гендерної політики у громаді

1. Збір статистичної інформації, розподіленої за ознакою статті, віку, наявності інвалідності, статусу ВПО, тощо

2. Збір соціологічної інформації, шляхом проведення відповідних досліджень або консультацій з громадськими організаціями

3. Проведення консультацій з представниками/-цями різних груп жінок і чоловіків, що проживають у громаді

4. Аналіз отриманої інформації

5. Оформлення гендерного профілю у вигляді аналітичного звіту

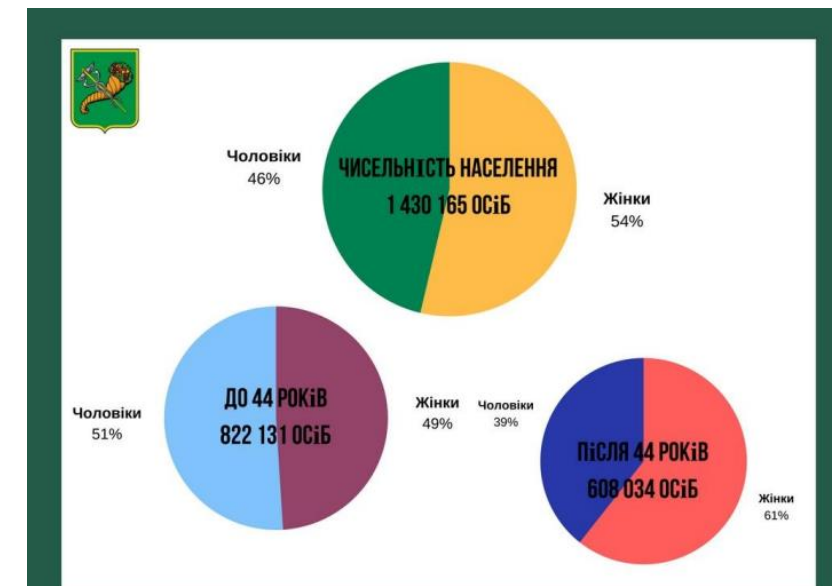
Для розробки гендерного профілю територіальної громади рекомендовано створювати робочу групу з представників/ць усіх управлінь (відділів) виконавчого комітету місцевої ради.

Основні розділи (групи показників) гендерного портрету села, міста чи регіону:

- **соціально-демографічні показники** (народжуваність, смертність, розподіл за віковими групами, показники рівня охорони здоров'я жінок та чоловіків тощо);
- **соціально-економічні показники** (рівень доходів, зайнятості та безробіття, орієнтація місцевих бюджетів на потреби жінок, чоловіків, сімей тощо);
- **соціально-політичні показники** (представництво жінок і чоловіків в органах місцевої влади, партіях, громадських організаціях);
- **соціально-культурні показники** (освітній рівень, сімейний стан, показники рівня злочинності, насильства в сім'ї, торгівлі людьми тощо).

Гендерний паспорт Лозівської територіальної громади

<https://lozovarada.gov.ua/televizijni-novini/u-lozovii-rozroblyli-hendernyi-pasport-hromady.html>

• **2.2.5. Гендерний профіль територіальної громади може містити інформацію про:**

- **громаду**, мету складання гендерного профілю громади (**вступна частина**);
- **населення** (його чисельність та склад **з розподілом за ознаками статі та віку**);
- **державну соціальну допомогу**, якою скористалися різні групи жінок і чоловіків;
- **доступ до послуг** у розрізі основних галузей (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, культура та мистецтво, фізична культура та спорт, житлово-комунальні послуги, пасажирські перевезення, правова допомога, адміністративні послуги);
- **економічний розвиток громади** (зайнятість, безробіття, рівень освіти, середньомісячна заробітна плата жінок і чоловіків та розриви у заробітній платі в різних сферах економічної діяльності, міграція);
- **стан** забезпечення безпеки та охорони правопорядку, зокрема, щодо боротьби зі злочинністю, протидії торгівлі людьми, домашньому насильству, насильству за ознакою статі, у тому числі сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом;
- **участь у прийнятті рішень** (представництво жінок і чоловіків, зокрема з числа вразливих груп, у депутатському корпусі, постійних комісіях, виконавчих органах рад, інформація про громадські об'єднання, які працюють у сфері забезпечення прав людини, рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (співпрацюють з органами місцевого самоврядування), а також представництво жінок і чоловіків у складі консультативно-дорадчих органів);
- **інституційне та ресурсне забезпечення** реалізації політики забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (наявність відповідних документів, реалізація проектів міжнародних організацій з питань гендерної рівності на території громади, наявність відповідальних осіб та радників з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі, відповідних експертних рад та робочих груп, зокрема, з питань розгляду звернень за фактами дискримінації за ознакою статі, застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі тощо);
- **висновки та рекомендації** (пропозиції) щодо зменшення гендерних розривів, усунення дискримінації за ознакою статі, забезпечення прав, задоволення потреб жінок і чоловіків та/або їхніх груп.

- **Методичні рекомендації з реалізації гендерного підходу та підходу**, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад: затверджено Наказом Міністерства соціальної політики України № 359 від 27 грудня 2022 р

- У **«Вступі»** наводиться інформація щодо підстав розроблення гендерного портрету міста (міська програма, короткострокова ініціатива або масштабний проект у межах міжнародної технічної допомоги тощо), мети, учасників (розробників), основних бенефіціантів проекту, а також стисла характеристика його структури. Якщо гендерний портрет розроблено в межах проекту міжнародної технічної допомоги, обов'язково надаються основні відомості про грантодавця.
- У розділі **«Статистична інформація»** подається весь масив зібраної гендерної статистики, структурований за певними тематичними рубриками. На початку цього розділу подаються стислі відомості про міста області, основні дані про які можна взяти з паспорту міста.
- Розділ **«Аналітична інформація»** складається зі звітної інформації про результати гендерного дослідження області. Власне, це буде декілька звітів про результати, наприклад, експертного опитування, фокус-груп, контент-аналізу тощо.
- У **«Висновках»** подаються найважливіші підсумки роботи над гендерним портретом області.
- У розділі **«Рекомендації»** подають загальні рекомендації, зроблені на основі результатів аналізу гендерної статистики та гендерного дослідження області. Бажано структурувати висновки за адресатом.

Значення гендерного портрету/паспорту/профілю

- надає можливість максимально конкретизувати поняття **«населення»**, збагативши його зміст надійною інформацією щодо **демографічних показників, громадсько-політичної активності, участі в політиці та прийнятті рішень**, стану здоров'я, освіти та економічної діяльності, асоціальної поведінки жінок і чоловіків міста.

органи влади всіх рівнів

- дізнаються про реальне **становище жінок і чоловіків** у суспільстві,
- отримують можливість приймати рішення та виробляти політику з урахуванням гендерної складової,
- можуть оцінити результати своєї роботи в короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективах,
- можуть порівняти ці показники з показниками інших міст, регіонів і країн